Ч. 4. Pocztowa należytość opłacona ryczałtem. Львів, неділя 26. січня 1930 р. Рік XXXII.

Виходить що тижня в неділю.
Адреса редакції і адміністрації: „Свобода", Львів, Ринок 10, II. пов.
Телеф Редакції: 29-41.

СВОБОДА

СЕЛЯНСЬКА ГАЗЕТА

Орган Українського Національно-Демократичного Обєднання.

ПЕРЕДПЛАТА виносить в краю: місячно 80 сот., чвертьрічно 2 зол. 20 сот. В Америці 2 дол. річно. Зміна адреси 50 сотиків. Поодиноке число коштує 20 сот.

Телеф. Друкарні: 29-26.

Наші потреби зростають.

З року на рік зростає сила нашого народу. Але разом з тим зростають і наші потреби і нові життєві труднощі, а все це вимагає від нас більшого накладу праці і зуживає щораз більше наших народніх сил. А вже відомо, що де є більший варстат праці, де потрібно більшої сили і більше рук для виконання якоїсь праці, там потрібно кращої орґанізації. Так як у малому й великому господарстві: на малому одній людині нема що робити, а на великому часом одної голови замало, щоби ним лиш керувати.

Оттак і в нашому народі — зростають потреби, збільшується праця, поширюється, так би мовити, господарство, і звичайно, щоби з тим усім справитися, то мусить у нас скріплюватись і удосконалюватись наша орґанізація.

Досі бували у нас такі випадки: Якесь село належить до свідомих сіл. Є там і своя читальня й кооператива, у громадській раді працюють свої люди, і в школі вчать по нашому і є кому керувати громадською працею в селі. І ото з такого села пишуть до Центрального Комітету партії, чи до Укр. Парляментарної Репрезентації, щоби туди приїхали посли і влаштували віче. Ніяково відмовити. Нагніваються люде, а вони такі гарні, свідомі. І їдуть туди посли на віче. А в той же час десь навіть недалеко від того свідомого, гарного села є інше село — забите, затуркане, збаламучене московськими чи іншими аґентами. Звідтіль ніхто не просить наших послів, щоби туди приїхали. І ніхто туди не їде, бо замало в нас людей, нема кому поїхати. І таке село дальше тоне в темноті, його дальше туманять, воно дальше тягнеться тяжкою колодою нашого народу в його поступі до кращого вільного життя.

Ба! Кажемо — є такі села... Але-ж бо є в нас такі цілі великі околиці, які потрібують помочі, щоби вилізти з болота темноти (Полісся), а їм допомогти не можна, бо треба послам пильнувати своїх округ, чи кращих сіл, щоби часом не нагнівалися. Чи це є справедливе, чи це є доцільне й корисне для нашої народньої справи? Ні! Це признає кожний, але ще треба, щоби кожний хотів і вмів відповідно оцінювати ріжні потреби нашого народу не з погляду одного села, повіту, чи округи, але з погляду цілого народу. Коротко кажучи — оті прохання: приїдьте до нас, бо в нас гарні люде, гарно йде справа і треба її підтримати — мусять перемінитися на інші прохання, а саме: заїдьте тудито, бо там нема людей до праці, там справа стоїть погано і там треба людям допомочи. Бо безумовно наші громадські робітники, зокрема наші посли, які можуть заїхати і до гарних і до несвідомих сіл, повинні більшість своєї праці присвячувати несвідомим. Це є, так би мовити, один бік справи.

З цього випливає також певний і то великий обовязок наших свідомих громад і окремих людей, а головним чином нашої орґанізації на місцях. А саме спільними силами зібрати той матеріял з краю, який потрібний на те, щоби можна було належно орієнтуватися у наших умовинах і потребах та щоби слати допомогу в праці туди, де вона найбільше потрібна. Є це обовязок наших повітових орґанізацій, але цей обовязок вони можуть сповнити лише при діяльній співпраці всього свідомого громадянства. Ніякий прояв нашого життя і праці, чи прояв ворожої діяльности на нашу шкоду, не сміє проминути незамітно. Про все мусить знати повітова орґанізація, а через неї і наш центральний провід. Разом з тим наші свідомі громади мусять не лиш дуже часто обходитися в праці власними силами, але ще й мусять допомагати повітовій орґанізації при праці в несвідомих громадах, а повітові орґанізації свідомих повітів мусять помагати центральному проводові при праці у занедбаних повітах. І це є другий бік справи.

Є це наше велике завдання, яке зростає разом зі зростом наших народніх потреб. Над цим завданням мусять подумати наші повітові й громадські орґанізації, щоби його як слід виконати і тимсамим поширити здобутки нашої громадської праці.

Турботи про сільське господарство у нас.

Мабуть немає в Европі більш занедбаного сільського господарства, як наше українське. Щоби не ходити далеко за зразками, то порівняймо однаково сильні господарства наших селян з господарствами чеських чи німецьких кольоністів на наших землях. Особливо там, де вони лежать побіч себе, в сусідстві, ріжниця відразу кидається ввічи: лад і добробут на господарстві кольоніста й безладдя та злидні на господарстві нашого селянина. Та ріжниця є велика в Галичині, але ще більша на Волині, а вже про Полісся нема що й говорити.

Головною причиною такого занедбання нашого сільського господарства є стара засада, якої тримаються наші селяне: робити, як батьки робили. І коли зрівняти роботу синів з роботою батьків, то сини добре засвоїли собі науку батьків, але, як прирівняти нашу теперішню господарку до тої, яка тепер з конечности повинна бути, то ми осталися далеченько ззаду. А воно не лише німцям чи італійцям треба добути з землі більше, як вона може дати. Можна сказати, що їм навіть не так це потрібне, як нам. Бо німець чи італієць, як не буде мати свого то купить собі хліба з чужого поля; на це він має гроші. Але ми — як не стане хліба, то хіба закладай зуби на полицю. Отже ми мусимо мати хліб і то не лиш на те, щоби його їсти, але ще й на те, щоби за нього дістати трохи грошенят бодай на найконечніші потреби. Земля це наш головний варстат праці, на якому опирається все наше життя зі всіми його потребами.

Лихом нашого сільського господарства є ще й те, що по думці більшости нашого селянства земля повинна давати йому лише хліб. Отже наш господар на гарній землі Галичини й Волині сіє пшеницю й жито, а на пісках і болотах Полісся поганеньке жито, ячмінь і овес та садить картоплю. Неначе земля більш до нічого непридатна. Дарма, що прм. чеські й німецькі кольоністи на Волині збивали маєтки на хмелю. Наш селянин взявся за хмелярство тоді, коли воно зовсім стратило на вартости.

Ясно, що такий стан не може тривати дальше, бо це згодом зовсім зруйнувалоби наше сільське господарство, якому вже й тепер не багато до того бракує. Які наслідки малоби це для нашого селянства, то воно саме знає це найкраще, а які наслідки булиб із цього для нашого селянства і для цілого нашого народу, то провідні кола нашого громадянства зрозуміли це вже давно і докладають усіх сил, щоби лихови зарадити.

Заходи біля поправи нашого сільського господарства не пішли на марне. Навпаки! За недовгий час вдалося нам переломати нехіть села до господарки на нових підставах. „Сільський Господар", який взяв на себе завдання й обовязок перебудувати наше сільське господарство, покрив наш край (Галичину) широкою сіткою своїх філій і кружків і тепер у цілому краю ми бачимо гарні наслідки його праці. Де лиш наші селяне приняли помічну руку „Сільського Господаря" і працюють по його вказівках і порадах, там сільське господарство з року на рік замітно поправляється. На жаль впливи „Сільського Господаря" обіймають лиш Галичину і з трудом перебиваються на Волинь. Полісся, де потрібно найбільше праці, ще не торкнулась рука „Сільського Господаря". З того можемо собі уявити, який безмір праці лежить перед „Сільським Господарем", яких великих засобів йому потрібно, щоби зробити ту працю, які великі наші обовязли перед „Сільським Господарем", щоби уможливити йому його завдання.

Знаємо, що сільським господарством турбуються держави. Але в нас цей обовязок падає на нарід, на нас самих. Деж взяти засобів до праці, як цей свій обовязок сповнити?

(Докінчення буде.)

——o——

Наш поступ за минулий рік.

Поступ народу оцінюється по поступові його орґанізацій, товариств і установ. Їх розвиток свідчить найкраще про свідомість народу, його життєздатність і працю. По розвиткові наших громадських установ можемо судити, як ми поступаємо: вперед чи може стоїмо на місці або йдемо взад. Але ми безумовно поступаємо вперед! Помимо того, що настали для нас дуже тяжкі часи, й помимо того, що зі всіх боків намагаються нас розбивати і вщепити у слабших духом зневіру у власні сили.

Порівнаймо деякі цифри з життя нашої господарської установи „Сільський Господар". У 1928 р. мав „С. Господар" в краю 540 своїх кружків, які обєднувались у 74-ох повітових філіях. Тепер має „С. Господар" більше як двічи стільки кружків — бо 1150, а число пов. філій зросло до 85. Така сама величезна ріжниця в числі членів „С. Господаря". Було їх всіх 18.500, а за один 1929-ий рік зросло це число до 30.000. — Хтож скаже, що ми стоїмо на місці, що не поступаємо вперед?.. Ростемо!

Не менше яскраво виявляє наш поступ наша кооперація. За 1929-ий рік прибуло до Ревізійного Союзу Українських Кооператив 353 кооперативи. У цей рік Р. С. У. К. входить з числом 2746 кооператив членів Ревіз. Союзу і до 700 кооператив, які щойно основано і яких ще не вписано до Ревіз. Союзу. Кредитова кооперація, яка було в краю зовсім підупала, має тепер понад 300 кооператив.

Замітні й такі цифри: Центросоюз виробив у 1928 р. лише 18 вагонів мила, а в 1929 р. вже 36 вагонів. Маслосоюз продав у 1928 р. 970.000 клг. масла, а в 1929 р. 1,600.000 — себто за один рік на 630.000 клг. більше.

Такі цифри навіть невіру переконають, що ми живемо, працюємо і власними силами посуваємось вперед. А поступ замітний у нас на всіх ділянках. Він може нас лише заохотити до дальшої тяжкої, але впертої і успішної праці для поліпшення долі нашого народу.

Неграмотність в Польщі.

Обчисляють урядово, що в Польщі є три міліони осіб у віці понад 10 літ, що не вміють читати ні писати. Є це четвертина населення в цьому віці. Найбільше неграмотних є на Поліссю, де начисляють їх аж 75 проц. (три четвертини) населення. Зорганізовані недавно курси для дорослих роблять річно 100 тисяч осіб грамотними. Найменше неграмотних є в Познанщині, бо тільки 1 проц. всего населення цього краю.

Курси грамотности для дорослих потрібні також у нас і наші читальні повинні занятися дуже пильно цею справою.

Куди йдуть більшовицькі гроші.

Бувший радник більшовицького посольства в Парижі, Бесідовський, засуджений заочно в Москві на 10 літ вязниці за розтрату 15 тисяч долярів, оголосив у французських газетах, що зроблений йому закид є брехня. Зате признає, що видав на комуністичну пропаганду і шпигунську роботу у Франції 150 тисяч долярів.

Нема сумніву, що й в інших державах більшовики видають великі гроші на подібні цілі. Бачимо це зрештою довкола себе.

Злидні села.

Справа рільних робітників.

Злидні нашого села — це безпосередні наслідки браку землі і зарібків та неможливости виїхати на зарібки за границю. Нема своєї землі, то нема хліба, нема зарібків, то нема за що того хліба купити, а не можна виїхати за границю — то й дусяться всі в селі голодуючи.

Злидні нашого села страшні, проте ми всеж таки докладно їх собі не уявляємо. Бо злидні не ходять по вулиці. Вони старанно заховуються під бідні селянські стріхи, залазять по найтемніщих кутках, засклеплюються в серцях збідованих людей, і лиш, коли заглянути у ті тайні схованки, то можна віч на віч стати з отими злиднями.

Але у певних хвилях уривається людям терпець, вони розкривають схованки своїх злиднів і тоді щойно в цілому краю все метушиться, турбується, що з тими злиднями робити. Діється це звичайно кожного року в ту пору, коли наспівають роботи, з яких біднота на селі животіє.

Ось вже кілька місяців народ мовчить, хоч тяжко терпить. І ще понад 2 місяці потріває та мовчанка. А там — поверне знов той час, який кожного року повертає, час шукання праці і способу добути хліба на прожиття.

В минулому році той час окропився людською кровю. То тут, то там вибухали страйки, а не всюди вдалося людям заховати зимну кров, щоби не дати себе спровокувати на виступи, які і справи не поправляють і до злиднів причіплюють ще нову біду. А хіба цього року положення покращало? Ні! Знову вийде нарід шукати зарібку, знову зустрінеться з браком праці або з нелюдським визиском і знову повториться те, що вже нераз бувало і що ще довго буде повторюватись: нерівна боротьба за кусень хліба і сумні наслідки тої боротьби для бідноти.

Чи може бути в нашому теперішньому буденному життю важніша справа над ту, яку висуває перед нами кожна весна й літо — справа людей тяжкої праці без праці? Проте до останнього року замітне було тут певне занедбання, яке від недавна почали використовувати у Галичині сельроби, а яке давніше використовують на Волині пепееси й визволенці. В Галичині свідчать про це минулорічні непідготовані страйки, а на Волині виказки „звьонзку рольнікуф“, яких по українських селах можна найти дуже багато. В розпуці нарід подається безсовісній демагогії сельробів і масним обіцянкам польських лівих партій (на Волині), які звязують ті обіцянки з членською карткою „звьонзку“, за яку селянин з останнього платить 2.50 зол., а то й більше.

Це дуже болюча й пекуча справа, яка вимагає постійних турбот і яка зокрема кожного сезону хліборобських робіт вимагає особливо напруженої праці. Але ми привикли відкладати все до останнього часу, забуваючи, що найдрібніша справа вимагає підготовки. І ми напевно гаряче візьмемося за справу рільних робітників, коли залунає їх голос: праці! Але, чи всилі ми будемо тоді зарадити всім болячкам, які звязані у нас з питанням праці? Ні! Знов усе піде тим самим шляхом, що прм. минулого року, без пляну, доривочно, з маленькими подекуди успіхами, а в більшости без жадних успіхів, а то й зі стратою. І знову цю болячку почнуть використовувати ріжні агенти й демагоги для ширення серед народу своїх ідей ворожих для української народньої справи.

Ось, приміром, у цьому році, як і попередніх літ, до 31-го грудня можна було вносити шкільні деклярації за українською мовою навчання. Був на це цілий рік часу, але відозви у цій справі появлялись у грудні, на деякі повіти замовлювано по 10.000 деклярацій у другій половині грудня, а вносити ті деклярації напевно не було часу. Це просто незрівнаний зразок нашої поганої вдачі відкладати все до останнього дня. З такої праці, коли навіть і вийде часом яка користь, то дуже мізерна.

Ми навели цей зразок, щоби щось подібного не трапилось у нас і зі справою рільних робітників, яка і в цьому році ось-ось вирине в повній гостроті і вимагатиме заради. Осталось ще пару місяців до перших весняних робіт і справді вже крайня пора, щоби взятись до підготовки справи, щоби в останній хвилі не виринали несподіванки та щоби в цьому році запевнити рільним робітникам найбільший можливий успіх у боротьбі за щоденний хліб.

Гр. Гл.

Багата преса є ознакою культурного народу, а багацтво преси творять її передплатники.

Як „Діло“ святкувало свій 50-літній ювилей.

Ювилей „Діла“ це в нас не буденнне свято. Бо так, як „Просвіта“ є матіррю всіх наших українських товариств, так „Діло“ є першою підвалиною нашої національної преси. Разом з тим „Діло“ на протязі 50 літ було двигуном у житті всіх наших громадських арґанізацій, товариств і установ. Сьогодня ми маємо вже і кооперативні й господарські й учительські і правничі часописи і т. д., а колись турботи про всі справи громадського життя взагалі і в подробицях лежали на обовязку „Діла“.

Тому на свято „Діла“ зійшлися представники всіх наших центральних політичних, культурно-освітніх та економічно-господарських установ і всеї нашої національної преси — „Нового Часу“, „Нар. Справи“, „Неділі“, „Нової Зорі“, „Гром. Голосу“ та нашого часопису „Свобода“. Був на святі і заступник Митрополита еп. Будка.

Свято „Діла“ розпочалось святочним засіданням Видавничої Спілки „Діла“ в салі „Української Бесіди“, яке відкрив голова Надзірної Ради Спілки і голова нашої партії — Укр. Нац. Дем. Обєднання — пос. д-р Дмитро Левицький. Голова згадав усіх померших редакторів „Діла“, усіх постійних співробітників і адміністраторів часопису та членів Видавничої Спілки, які не дочекались цього великого свята свого часопису. Між тими іменами чути було імена Івана Франка, Михайла Павлика, Осипа Маковея, Володимира Барвінського, Івана Белея, Анатоля Вахнянина і багато-багато інших визначних наших громадян, які сповнили гідно свій громадянський обовязок і про цей обовязок нагадують нам у кожному слові своїх заповітів. Їх память вшановано повстанням з місць.

Потім, теперішній редактор „Діла“ Василь Мудрий змалював у рефераті умовини, серед яких працювало „Діло“ на протязі 50 літ і працю, яку „Діло“ вложило у народню справу, а о. кан. Дамян Лопатинський розказав, як то „Діло“ боролося у своїй праці з технічними тяжкими умовинами, як то перший редактор і адміністратор мусіли працювати задармо, бо не було чим платити за їх тяжкий труд.

Це було 50 літ тому, коли наш нарід ще не розумів значіння преси. Тепер хіба кожний розуміє, що обовязок громадянина передплатити часопис є нічим у порівнанні з обовязком, який тяжить на пресі, а зокрема на щоденникові „Діло“.

Святочне засідння закінчилось відчитанням численних привітів, які наспіли почтою і телеґрафом з ріжних сторін краю і з ріжних країн Европи. Лише з рад. України не було привітів. Бо за свою статтю у „Ділі“ наш учений і письменник Єфремов покутує тепер у тюрмі. Бо на Рад. Україні можна поклонятись Москві, але не можна вшанувати памяти українського відродження.

Вечером тогож дня відбулась в „Народній Гостинниці“ спільна вечера. За спільним столом виголосили гості багато привітів для „Діла“ від ріжних наших установ, товариств і орґанізацій, а всім їм вкінці подякував ред. Мудрий. Вечеру закінчив короткою промовою сен. д-р А. Горбачевський, бажаючи „Ділові“, щоб воно в найкоротшому часі стало великим орґаном, достойним великого майбутнього української нації.

Слідуючого дня відбулося в церкві Успення Пр. Б. Богослуження за всіх померших редакторів, співробітників і членів Видавничої Спілки „Діло“.

Надіємось, що слідуючий ювилей святкуватиме „Діло“ серед вільного народу. Але для цього потрібна тяжка праця всего нашого народу і на всіх ділянках життя. „Діло“ добре сповяло свій обовязок. Коли кожний з нас так буде сповняти свої обовязки, то наша надія скоро переміниться у діло.

Соймові справи.

На засіданню польського сойму 15. ц. м. була між іншим дискусія над програмовою промовою премієра Бартля. Польські ліві посли зазначували, що коли вони минулого місяця домагались уступлення уряду Світальського, то домагались також зміни способів правління, які ведуть населення до господарської руїни, а державу до внутрішних потрясень. Тимчасом цеї зміни не видати. Пос. Луцький згадав слова Бартля, що домагається від національних меншостей наперед льояльности, а потім обіцює їм право. Це вже зужиті слова, а держави, які їх держалися, зле на тім вийшли. Бесідник вказує на кривди українського народу, якого навіть істнування заперечується. Добачується нельояльність у стремлінні до незалежности, а тимчасом це стремління є добрим правом кожного народу. Пос. Когут (рад.) сказав, що нельояльним є для поляків кождий, хто називається українцем, говорить в уряді по українськи, святкує українські свята. Становище премієра сеперечить розумови, бо бажає чогось неможливого.

Цікаве було засідання (13. ц. м.) буджетової комісії, присвячене буджетови міністерства рільництва. Пос. Луцький видвигнув на денне світло державну господарську політику на українських землях. Сьогорічний буджет мін. рільництва менший від минулорічного, хоч ще торік українські посли домагалися, щоби його побільшити. Дається гроші польським товариствам, які не істнують, з меліорацією робиться скандали, господарка в державних лісах страшна, збіжова політика довела рільників до руїни. Рільництво дорого платить за те, що досі нема торговельного договору з Німеччиною. Синдикат для збуту худоби ділає на шкоду продуцентів. Зате нехтується українські сільсько-господарські орґанізації, відмовляється їм кредитів, ба, прямо їх поборюється, хоч вони роблять так багато для матеріяльного піднесення хліборобства.

При буджеті міністерства земельних реформ промовляли (14. ц. м.) посли Луцький і Хруцький. Перший з них представив страшне переллюднення і брак землі по наших селах, грозу кольонізації, застій в парцеляції, високі ціни на землі і заявився за приспішенням парцеляції церковних ґрунтів без перешкод. Пос. Хруцький обговорив практику земельних реформ на північно-українських землях і з ґрунтами православної церкви.

Річеві виводи українських послів при обох цих буджетах здивували навіть польських послів, які прямо не хотіли вірити, що щось подібне може діятись.

Не менш замітна була (17. ц. м.) дискусія при буджеті міністерства віроісповідань і освіти. Пос. Великанович подав історію знищення українського народнього, середнього і висшого шкільництва. Зажадав, щоб до буджету вставити 3 міл. 606 тисяч на український університет, оповів, як до польських висших шкіл у Львові не приймають українських студентів, як українським учительським кандидатам не дають посад, учителям українцям не зачисляють воєнних літ служби або переносять їх як небезпечних аґітаторів за участь в кооперативній або культурно-освітній роботі. Вказав також на переслідування „Рідної Школи“ та приватних курсів і на постійний зріст неграмотности по наших селах. Пос. Хруцький виголосив більшу промову, гостро критикуючи уряд за його відношення до української православної церкви.

На увагу заслугує ще промова (18. ц. м.) пос. Загайкевича при буджеті міністерства справедливости, а також пос. Палiїва при рентах (в обороні українських інвалідів), пос. Хруцького, що мотивував наглість українського внесення в справі заборони переводити вибори до собору православної церкви, та пос. Струтинського в справі розбірки православних церков на північно-українських землях.

Еміґранти для „Рідної Школи“.

Вагу власного шкільництва розуміють і відчувають не тільки тут, у нас, але й на еміґрації. Тому не диво, що від часу до часу приходять відти нераз навіть поважніщі датки. На днях вплинуло від Всепрофесійного Робітничого Союзу в Усті н/Л. (Чехи) 80 чеських корон з призначенням на оборону „Рідної Школи“. Зложили їх робітники-еміґранти. Ба, що більше: хорі на сухоти еміґранти українці, білоруси й грузини зі санаторії Буда в Чехословаччині переслали на днях для „Рідної Школи“ зібраних між собою 70 чеських корон. Ця жертва тим більше цінна, що походить від людей, які мусять не одного відмовити собі живучи на чужині серед чужих відносин; від людей, які не мають ніякого забезпечення своєї будуччини, а до того в безпосередний спосіб ніяк не користають з добродійств „Рідної Школи“.

Честь платникам, честь зборщикам! А наші громадяне та установи нехай беруть собі приклад з того випадку.

——o——

На орґанізаційному фронті.

СТАРОСАМБІРЩИНА. Дня 17. грудня відбувся в Старому Самборі повітовий зїзд Укр. Нац. Дем. Обєднання. Головував о. Андрій Бенцін. Реферували о. сен. Татомир і п. О. Турянський Після рефератів вивязалася дуже жива дискусія, в якій промовляли головним чином селяне. Зїзд осудив угодовецьку роботу деяких священиків Старосамбірщини та закликав усе селянство до рішучої боротьби за свої права. Після дискусії вибрав зїзд новий Повітовий Комітет Обєднання.

КАМІНЕЧЧИНА. 30. грудня м. р. відбув посол о. Др. Пелліх справоздавче віче в **Сільцибеньковім**, в салі Читальні на Браташах. Віче отворив місцевий парох о. сов. Пелех та покликав до президії найповажнійшого місцевого громадянина Василя Войтовича. О. посол здав звіт з діяльности У. П. Репрезентації, і присвятив багато уваги орґанізаційним справам. По дискусії ухвалено одноголосно повне довіря У. П. Репрезентації.

В день св. Стефана, 9. січня, відбув о. посол Др. Пелліх справоздавче віче в містечку **Добротворі.** Віче отворив місцевий парох о. Курилас а на предсідника віча покликано Івана Мудрика. Маленька саля місцевої Читальні не помістила численно зібраних громадян з Добротвора і околиці, так що більша часть приявних слухала крізь отворені вікна і двері. Тому, що останніми часами почали в Добротворі сельробівські аґенти ширити деморалізацію між місцевою молоддю, о. посол звернув особливу увагу на потребу єднання і орґанізацію національних сил в місцевих установах, щоби не допустити до руїнницької роботи темних духів. По промові о. посла пішла оживлена дискусія на тему місцевих болячок і потреб. Забирали голос громадяни: Дмитро Роґаля в справі податків, Йосиф Брикайло в справі протиалькогольного плєбісциту, який переведено в селі а справа залягає вже довший час в старостві, Степан Трач в справі відбудови і інші. Віче пройшло серед піднесеного настрою і висловило довіря У. П. Репрезентації.

САМБІРЩИНА. Дня 18-го листопада м. р. відбулися в Самборі численні збори Повітової Народньої Ради. Реферували сен. о. Татомир і пос. Тершаковець. По довгих нарадах винесено такі резолюції: 1) Проти обсади українських шкіл польським учительством поминаючи українське учительство та проти шиканування української молоді середних шкіл в Самборі за приналежність до „Пласту“; 2) в справах самоуправи, а саме: взивається членів сільських громадських рад подбати, щоби в бюджети на 30-ий рік не вставлювати витрат на цілі, які не покриваються з потребами нашого села, натомість, щоби вставлювали позиції на економічні й культурно-освітні українські цілі. 3) В економічних справах взивається все громадянство повіту морально й матеріяльно скріпити „Сільський Господар“ і карно обєднатися під прапором кооперації; 4) Зібрані представники повіту протестують проти московсько-комуністичного терору на Великій Україні.

РОГАТИНЩИНА. 12. січня ц. р. відбулося в селі **Долинянах** величезне справоздавче віче, на яке зійшлися громадяне з Долинян, Дуліб, Помонят, Псар і Десови. На зустріч сен. Троянові і пос. Кузикові виїхала до стації Помонят бандерія в числі 120 людей. До Президії віча увійшли: пп. Лаврів, Пилипишин і Масний усі з Долинян. Після промов сен. Трояна і пос. Кузика зібрані одноголосно висловили довіря Укр. Парл. Репр. і проводові Укр. Нац. Дем. Обєднання. Віче пройшло серед великого піднесення духа і зацікавлення. Годиться зазначити, що громадяне Долинян самотужки горнуться до громадської роботи та спільними зусиллями вибудували у себе один з найкращих читальняних домів і мають одну з найкращих кооператив в повіти.

По широкому світі.

КОНФЕРЕНЦІЯ В ГАЗІ скінчилася 20. ц. м. договором між Німеччиною і вірителями державами, яким належиться воєнне відшкодування. Принято постанови пляну Юнґа, на основі якого Німеччина має сплачувати свої воєнні зобовязання через міжнародній банк в Базилеї. На випадок, якби Німеччина не дотримала своїх зобовязань, вірителі можуть звернутися до міжнароднього трибуналу в Газі, який має рішити, чи є це нарушенням пляну. Коли трибунал це потвердить, вірителі мають свободу ділання. Тоді Франція може зарядити на ново окупацію німецьких надренських земель або вибрати інший спосіб виекзеквування своєї належитости.

МОРСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ В ЛЬОНДОНІ. По Газі і Женеві увага цілого світа звертається тепер на Льондон, де зїхались представники 6 держав на так звану морську конференцію, що має рішити про дальший мир на світі. Крім урядових делеґатів Анґлії, американських Злучених Держав, Японії, Франції та Італії зїдеться коло тисячки політиків і журналістів із цілого світа, щоби на місци слідити за нарадами, що мають припинити дальші збросння на морях і встановити відношення морських сил поодиноких держав. Дотеперішні спроби поладнання цеї справи не довели до певних успіхів, бо жадна держава не хоче погодитись з тим, щоб інші приказували їй, які сили вона має тримати на водах. Побачимо, що тепер з того вийде.

НІМЦІ ДОМАГАЮТЬСЯ РЕВІЗІЇ ГРАНИЦЬ. Німці у Східних Прусах, відділених від Німеччини Поморям, яке забрала після війни Польща, розпочали велику аґітацію за ревізією польсько-німецьких границь. Німецькі ґазети пишуть, що Поморя має бути звернене Німеччині, бо Висла в долішному бігу є німецька ріка.

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШОСТИ В БЕСАРАБІЇ зачинають орґанізуватися й домагатися своїх прав від румунського уряду. Підносять голову росіяни, зорґанізовані в „Раді російського союза“. Заложили російський часопис і домагаються російського шкільництва, російської мови в громадській адміністрації та відділення російської православної церкви від румунської. Вони противні календареви нового стилю, який приняли румуни. Орґанізуються також болгари, що зажадали болгарської мови в школах і ріжних прав для болгарського населення. В Кишиневі почала виходити болгарська ґазета „Воля Бесарабії“. Не чувати тільки нічого про орґанізацію українського населення, що числить в Бесарабії поверх 600 тисяч душ, а це безумовно буде використовувати російська орґанізація.

ФАЛЬШИВІ ЧЕРВІНЦІ І ПРОТИБІЛЬШОВИЦЬКА РЕВОЛЮЦІЯ. В Берліні ведеться судовий процес проти фальшівників більшовицьких грошей, червінців, цікавий тим, що має ширший політичний підклад. Обвинуваченими є два грузини і кількох німців, що хотіли викликати повстання проти більшовиків на Кавказі, Кримі та Україні. Коли надії російських еміґрантів на поміч західно-европейських держав завели, вони утворили тайний комітет, до якого належало також двох німців, один анґлієць і один грузин. Цей комітет мав викликати протибільшовицькі заворушення на Кавказі та Україні а першим кроком до того мав бути залив фальшивими червінцями. Кинувши на ці краї величезну масу фальшивих грошей, комітет хотів знищити більшовицьку валюту і викликати невдоволення мас. Решту мала зробити протибільшовицька аґітація. Гроші мали друкуватись у Туреччині. Для переведення свого пляну комітет мав порозумітись з відповідними чинниками Угорщини, Туреччини, Болгарії й Італії. Однак заговір викрито в Німеччині і проти учасників заряджено процес, який є дуже неприємний для німців, бо може пошкодити їхнім політичним взаєминам з Радянщиною.

Вісти з „Рідної Школи“.

Офіціяльна збірка дару на „коляду“ для „Рідної Школи“ вже покінчена. Тому, що місяць січень це місяць „Рідної Школи“, всі забавові, підприємства повинні на протязі січня давати дохід з уладжень для „Рідної Школи“.

Звертаємо увагу Кружків „Рідної Школи“ й інших установ і громадян, які займалися переведенням збірки на „коляду“, що згідно з домаганням кожного з трьох галицьких воєвідств, мають вони повідомити до 25. січня ц. р. дотичне староство „про вислід збірки й виказатися зі способу ужиття зібраних датків“. Замічаємо, що „спосіб ужиття“, це пересилка повної збірки до Головної Управи „Рідної Школи“, бо тільки вона одержала дозвіл на збірку. Тому всі, що займалися уладженням збірки, мусять до того речинця вислати зібрані гроші, збіркові лісти й рахункове зіставлення збірки до Головної Управи, щоб не мати зайвих неприємностей від адміністраційної влади.

При своїх звідомленнях до Головної Управи подадуть упорядчики збірок до 30. січня ц. р. списи тих уповажнених, які лист не звернули, бо на підставі сьогорічних воєвідських дозволів Головна Управа має такі списки предложити воєвідствам.

Щоби на будуче не дати адміністраційній владі притоки до відмовлення дозволів, взиваємо всіх, що зі збіркою для „Рідної Школи“ мали до діла, виконати точно наші поручення, не переступаючи речинців, а зокрема під ніякою умовою й нікому не висилати ані не віддавати зібраних грошей, тільки чеком чи переказом пересилати їх до Головної Управи зі зазначенням „коляда“.

Головна Управа „Рідної Школи“.

Що діється по наших селах.

Свідоме село. Ренеґати. Смертельне побиття. Поліція в селі.

Село Розтічки належать до свідомих українських сіл. Має воно всього 200 нумерів домів, але має читальню „Просвіти“, кооперативу „Згода“ і Т-во „Луг“. В часі соймових виборів майже ціле село голосувало на українську національну листу ч. 18. Давніше вів провід громадської праці в селі священик о. Теофіль Костишин, який відійшов від праці тому 4 роки по причині тяжкої недуги. Тепер працював головним чином місцевий молодий дяк Стефан Кошинець, секретар Т-ва „Луг“, який недавно згинув наслідком страшних відносин, які запанували від недавна в селі.

До минулого року громадське життя в селі процвітало; йшла згідна робота освітня, економічна й політична. Нещастя почалося з літа минулого року. А внесли його в село свої таки люде — Михайло с. Стефана і Павло Ільницькі. Вони перейшли на латинство, поробилися більшими поляками як самі поляки, заложили в селі „стшельца“ і під його покришкою зруйнували спокій, який досі панував в селі. До „стшельца“ звербували біля 15 членів, а своїм презесом проголосили війта Івана Витвицького. Оба Ільницькі добули собі револьвери, нерідко стріяють по селі і страшать людей. Одного разу Михайло Ільницький сказав до Степана Павлова з села Кальне, звичайно по польськи: „в імеми Річипосполитої я тебе забю як свиню“. Є він комендантом „стшельца“, ходить по селі з постерунковим, який переводить нагляд над санітарними порядками, і дошкулює тим хто йому не подобається.

Михайла Ільницького, за його поведення, батько вирікся і не дав йому поля. Коли громада дала йому на побудовання хати будівельний матеріял, то він його випродав, а за це громада відсудила його на 25 літ від громадського ліса. Тепер він збратався з панами з міста і вдає великого „патріота“. Цим „патріотизмом“ довів до того, що став карою і пострахом для села, а особливо для свідомих його людей. На місцевого учителя українця Івана Кожана йдуть злобні доноси до прокуратури за протидержавну роботу і бунт, а згаданого вже Стефана Кошинця на днях просто зведено зі світа.

3-го січня ц. р. Стефан Кошинець вертав вечером до дому. По дорозі напали на нього брати Михайла Ільницького Микола і Павло і колами побили його до нестями. На другий день відвезли побитого до судового лікаря д-ра Блюменталя в Болехові. Щойно 8. І. вечером приїхала судова комісія з Болехова і ствердила у побитого тяжке ушкодження тіла і запалення мозґової оболони. Побитого відвезено 11. ц. м. до шпиталю до Львова, де він слідуючого дня помер.

6-го січня комендант постерунку з Витвиці обіцяв людям в селі, що повідбирається від „стшельців“ револьвери, але в часі Різдвяних свят „стшельци“ ходили по селі з револьверами і наводили страх на селян. Коли на Різ-

дво жінка побитого Стефана Кощинця докоряла Михайлові Ільницькому за побиття її чоловіка, то той витягнув револьвер і в присутности людей сказав: „Будьте мені свідками, що як вона не піде проч, то я її застрілю“, а коли сестра побитого за те саме сварила Ільницького, то він її побив. Це бачив і війт Іван Витвицький, але коли жінка жалувалася йому, то він відповів їй: „що я вам пораджу?“. А Михайло Ільницький кричав: „пане начальнику я їх всіх вистріляю“.

Дня 10 го січня ц. р. приїхав до села повітовий комісар з Долини з 12 поліціянтами. Поліція зажадала від голови місцевого „Луга“ Онуфрія Барткова всіх лугових документів і забрала деякі книжки, як „Верховинці“, „Орендар в клопоті“, та деякі особисті папері Барткова. Після цього пішла поліція до читальні „Просвіти“, де вже урядував цивільний поліційний аґент. Бартковові казали забрати всі читальняні книжки і занести за ними до хати громадського секретаря, де урядував повітовий комісар. Той приказав зняти з грудей Барткова лугову відзнаку і заявив йому, що з нинішного дня „Луг“ не існує, а луговикам забороняється збиратися навіть по двох. Крім цього комісар заборонив продовжувати коляду на „Рідну Школу“, яка досі дала вже понад 100 зол. На питання, на якій підставі комісар припиняє діяльність „Лугу“, цей відповів, що робить це длятого, що на чолі „Лугу“ стоять бандити. Після цього комісар наказав постерунковим опечатати домівку „Просвіти“, де міститься і „Луг“. Двері читальні „Просвіти“ забили цвяхами, а потім запечатали.

По скінченому урядуванні в товариствах перевела поліція ревізію у неприсутнього місцевого управителя школи Івана Кожана, який виїхав на свята. Перетрясали сінники в ліжках, шафи, гору, де повисипали з мішків овес, шукаючи, як сказали служниці, за пальною зброєю — за 200 крісами, які десь тут мають бути. Підчас сеї ревізії забрано 6 книжок. — Звичайно, що ревізія не минула і побитого Стефана Кощинця.

Вечером поліція відїхала, даючи вказівки місцевим „стшельцам“ „чувать ве всі і о найменшим руху доносіць постерункові поліції“.

Ціла та справа опиниться перед судом і безперечно перед Соймом.

НОВИНКИ.

— Свято Йордану у Львові відбулося цього року незвичайно величаво при участи кільканайцять тисяч народу. Архієрейську службу божу в Преображенській церкві відправив епископ Будка, а відтак рушив процесійний похід на Ринок, де посвятив воду Епископ Будка. Явились процесії зі всіх львівських церков і представники українських установ. Співав хор питомців духовної семинарії, грала коляди (перший раз) орхестра товариства „Зорі“. Порядку пильнував український пласт. — Рівночасно святкувало Йордан на Марійській площі військо при участи москвофілів і православні на Францішканській площі.

— Староство в Калуші забороняє всякі аматорські вистави, концерти, а навіть кооперативні анкети, побоюючись „нарушення публичного спокою“.

— Ще вертають з полону. До Кошиць (в Чехословаччині) повернув після 15-літнього полону в Сибірі мадяр Мих. Бако. Він оповідає, що в сибірських копальнях є багато бувших австрійських вояків, що не можуть вернути до дому, бо заробляють тільки на прожиток, а грошей на подорож не можуть доробитись.

— Українці найліпші робітники. Залізнича компанія, що будувала канадійську тихоокеанську залізницю, розписала нагороди за найліпше виконану працю. Таких нагород було аж сорок, але першу нагороду за найліпше виконану працю при будові залізниці дістав українець Н. Власійчук із Рестопу в Манітобі, що дістав також титул „ґенерального менаджера“.

— Великі зловживання викрито в дирекції залізниць у Львові, де урядники брали хабарі за виробловання посад. Переважно посад не виробляли, а гроші пропадали. В справу вмішані президіяльний радник Чапор та урядовці Шенталер, Долянович, Нємчиновскі й інші. Шенталера і Немчиновського арештовано.

— Небіжка промовила. В селі Косценціні коло Бидгоща померла після довгої недуги Антоніна Плечерова і пролежала в хаті цілий день мертва. Другого дня, коли її родина вже готовилась до похорону і хотіла покласти покійну до трумни, Плечерова піднеслась на лаві і на великий переляк зібраних промовила: „Сину, дай мені їсти, бо я голодна як пес!“ Лікар ствердив, що вона не вмерла, тільки попала в летарґ.

— Як більшовики продають гуси. На Різдвяні свята продали більшовики Німеччині 600 тисяч гусок. Але на більшовицьких залізницях такі порядки, що заки транспорт приїхав до Берліна, всі гуски засмерділися і берлінська санітарна комісія приказала цілий транспорт знищити. Страту мусіли взяти на себе більшовики.

— Збаламучена природа. Тепла зима, що панувала у нас до половини січня, збаламутила деякі перелетні птиці, що почали вертати до наших країв. На Гор. Шлеську появилися жайворонки, коло Варшави журавлі, а на поліських болотах дикі гуси. В деяких сторонах показалися навіть хрущі. Все те віщувалоб скору весну, але здається, що природа тільки збаламутилась, бо замісць весни дістаємо щораз більші морози.

— Кошти утримання в Польщі зростають з року на рік. В порівнанні з 1927 р. подорожіли одежні матеріяли й обува на 9 прц., опал на 40 прц., мешкання на 14, інші видатки на 13 прц. Ціни споживчих товарів пішли в гору.

— Огні. В Коропужи пов. Рудки згоріло 5 господарств вартости 30.000 зл. — В державнім лісі коло Шешор пов. Косів згоріло 2.400 кубіків опалового дерева вартости 34.000 зл. — В Делятині пов. Надвірна огонь знищив дім зі склепом вартости 120.000 зл. — На дорозі між Городенкою і Коломиєю згорів особовий автобус наслідком вибуху бензини.

— За землю. Перед судом присяглих у Чорткові відбувалася розправа проти 23-літнього Осипа Козачка із Вербовець пов. Теребовля. Цей молодий господар убив 6 осіб зі своєї найближчої родини, щоби стати власником землі, яка мала бути розділена між його сестер і братів.

— Бандитизм. На Якова Шраґера, гандляря худоби із Сасова пов. Золочів, напали в лісі коло Побоча три опришки і побивши його, зрабували 52 дол. — На дорозі з Поморян до Загіря побив Ян Крашевец селянку Марію Славинську, що вертала з ярмарку і зрабував їй 60 зол. Його арештовано. — Між Калушем і Сівкою ограбили три напасники лікаря д-ра Айзенбруха, що їхав до хорого. — Фроїма Крайзля, що їхав возом до Коломиї, ограбили на дорові між Товмачиком і Шепарівцями, забравши йому 150 зол. Трьох напасників викрила поліція й арештувала.

— Не вільно цілуватися. Є звичай не тільки у нас, але й за границею, що на залізничних двірцях перед відїздом потягу люди зачинають цілуватися на пращання. Залізнича служба мусить на них чекати і через те потяги спізняються з відїздом. В маленькій державі Лотві рішили зробити цьому конець. Там заборонили людям цілуватися перед відїздом потягу, а поліція має пильнувати цеї заборони і карати непослушних.

— Найбільші міста в Америці. По останнім обчисленням місто Ню-Йорк має 6,631.656 мешканців, з того половину мужчин. Поверх міліона мешканців мають міста: Шікаґо 3,296.000; Філядельфія 2,170.300; Детройт 1,649.500; Льос Анджельос 1,470.000 і Клівленд 1,328.000.

— З країни великих злодіїв. В Ню-Йорку відомий бандит Кордеман обікрав касу і заніс гроші до дому, а потім пішов до каварні погуляти. Підчас його неприсутности до його мешкання закралися злодії, забрали 75.000 долярів і повтікали. Кордеман дав знати до поліції, домагаючись відшукання злодіїв. Алє поліції вдалося виcлідити, що ці вкрадені гроші вже були перед тим ограблені в банку і Кордеман опинився у вязниці.

ДОПИСИ.

СОРОКА ПОВ. КОПИЧИНЦІ. **З культурноосвітного життя.** В часі Різдвяних Свят місцевий аматорський гурток давав драму Ів. Габрусевича „Український вертеп“, з яким ходили майже по всіх хатах. Стилеві убори з княжої і козацької доби, патріотичні пісні, що находяться у „Вертепі“, та слова глубокого змісту заслугують на те, щоби по всіх селах завести звичай ходити з „Українським вертепом“, замісць калічити нашу мову ріжними шопками з „Геродами“, „козунями“ та лялькачи. Пожадано також, щоб наші жіночі робітні пошили відповідну скількість костюмів, а відтак позичали за відповідною нагородою, бо таких костюмів дуже тяжко де дістати. О. Б.

КОБИЛОВОЛОКИ ПОВ. ТЕРЕБОВЛЯ. **Руїнницька робота.** З цілого краю приходять вісти про гарний розвиток кооперативного руху. І наша Кооператива „Надія“ була з початку першою в повіті, але що мала лихих провідників, стала останньою. Змінено провідників і кооператива підноситься. Щож, коли місцеві інтелігенти, парох о. Ів. Чарторинський і учитель Дм. Барабаш, заложили й побудували приватний склепок недалеко нашої кооперативи та захвалюють усе своїми лучшими товарами. В якій цили це роблять? Щоби причинитися до розвитку українськ. кооперації? А може вони не признають кооперативної ідеї, колиж так, то чи роблять так свідомі українці?

ВІДДІЛ ПРАВНОЇ ПОРАДИ.

Веде посол В. Целевич.

Чи шкільні будинки можуть бути вжиті на цілі нешкільні?

Дуже часто трапляється, що управителі шкіл відступають на власну руку шкільні будинки на цілі нешкільні, прим. на засідання і збори ріжних товариств, на проби до вистав і на самі вистави, на забави і т. д. Таке поступовання управителів шкіл є протизаконне тому, що шкільні будинки мають служити лише шкільним цілям. Щоби шкільного будинку можна було ужити на цілі нешкільні, на це треба дозволу місцевої шкільної ради в Галичині, а шкільного нагляду (дозору) на північно-західних українських землях.

Видатки громад на краєві шпиталі.

Тимчасові повітові виділи в Галичині велять громадам вставляти до громадських бюджетів дуже великі видатки на користь шпиталів, які за австрійських часів були власністю краю. Таке поступовання повітових виділів є протизаконне. На основі існуючих розпорядків можна примусити повітові виділи й міста вставити в бюджетах видатки на краєві шпиталі, але це не відноситься до сільських громад. Тимчасові повітові виділи, хотячи перекинути частину видатків, які вони самі обовязані поносити, на сільські громади, поступають безправно і примушують громади до видатків, яких вони не обовязані поносити. Сільські громади повинні вносити відклики до воєвідських виділів, а колиби це не помогло, то вносити через адвоката позви до Найвищого Адміністраційного Трибуналу.

Чи вільно карати солтисів дисциплінарно карою арешту?

На північно-західних українських землях дуже часто повітові старости карають солтисів у дисциплінарній дорозі карою арешту. Це поступовання є протизаконне. Вправді, за російських часів і на основі російських законів вільно було адміністраційній владі карати за дисциплінарні провини карою арешту, але тепер вже ті російські закони не обовязують. Зносить їх арт. 1. розп. Президента з 14. жовтня 1927 р. Тепер на солтисів може наложити повітовий виділ лише слідуючі дисциплінарні кари: упімнення, догану, грошеву гривну, (штраф), а повітовий староста має ще право звільнити солтиса з уряду.

НОВІ КНИЖКИ І ВИДАННЯ.

Д-р Степан Шухевич: ГІРКИЙ ТО СМІХ. Воєнні оповідання. Львів 1930. Сторін 200. Бібліотека „Нового Часу“.

ЖИТТЯ І ЗНАННЯ, ч. 4. за січень 1930 р. містить: П. Франко: Фізичне виховання на селі. — Б. Лисянський: 50 років електричної жарівки. — С. Шах: Основання першої читальні у Львові. — Найбільший корабель „Бремен“. — І. Дицьо: Перестуцтво і його вето. — Староєгипетське садівництво. — Ю. Крохмалюк: Ділання боєвих ґазів. — За скарбами на дні озера. — З життя бджіл у зимі. — Діточі бібліотеки. — Р. Могильницький: Кривуха. — Всячина.

МИ МОЛОДІ, орган українського протиалькогольного руху, ч. 9—12, вересень-грудень. Редакція: Рогатин.

БОЯН, місячник для співацьких і музичних справ. ч. 7. Видає: Дрогобицький Боян.

ЛІТОПИС „ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ, ілюстрований журнал історії та побуту. Ч. 1. за січень.

МОЛОДЕ ЖИТТЯ, журнал українського пласту, ч. 1. Редакція: Львів, Бляхарська 11/І.

КООПЕРАТИВНА РЕСПУБЛИКА, економічно-суспільний місячник ч. 1. Редакція: Львів, вул. Словацького 14.

Видає С-ка „Діло“, зар. стов. з обмеж. пор. — За редакцію відповідає Ол. Кузьма. — З друкарні Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.